چ ڕۆژگارێکە تێی کەوتووین!..

د.حیکمەت نامیق

ئامانجی ئەم وتارە کورتە بەم تایتڵە مەبەست لێی ئەوەیە کە ڕۆژگارێکی یەکجار ناخۆشە مرۆڤ لەم سەردەمەی سەرمایەداریدا تێی کەوتووە تێیدا مرۆڤ ڕۆژانە لەناو قەیراندا گوزەر دەکات، بۆیە کارکردن لەسەر ڕۆڵی کایەی سیاسی و دەسەڵات لەسەر گۆڕانە کۆمەڵایەتی وئابوورییەکانی تاک یەک جار گرنگە، چونکە دەسەڵات بەرپرسی یەکەم و کۆتای کۆمەڵگەیە. قسەیەک هەیە دەڵێ{ دەسەڵات هێزی ئەوەی هەیە ژیان لەیەککاتدا هەم بکاتە دۆزەخ هەم بکاتە بەهەشت} ڕەنگە ئەم گوتەیە تائەندازەیەکی تەواو دروست بێت، چونکە ئەوە دەسەڵاتە خاوەن ئابوریی و بازرگانی و بڕیاری سیاسی و دامەزراوە فەرمییەکانە. هەروەها هەر خودی دەسەڵاتی سیاسیش جڵەوی کۆمەڵگە دەکات هەرکات بیەوێ هەڵیدەسوڕێنێت وبەکاری دێنێت بۆ ئەوەی هەمیشە لەژێر کۆنتڕۆڵی خۆیدا بمینێتەوە. لەرەوە ژیانی مرۆڤەکان بەشێوەی سەرەکی لەژێر هەژموونی دەسەڵاتە جیاوازەکانە، هەرچەندە ئەم بۆچوونە ڕەنگبێ پێچەوانەی ئەو سۆسیۆلۆژست و توێژەرانە بێت کەوا نوێنەرایەتی قوتابخانەی سترۆکتوری کۆمەڵایەتی و پێگەیاندنی کۆمەڵایەتی دەکەن، بەڵام بەواقیعی دەرکەوت لەکوردساندا خۆشی و ناخۆشییەکانی مرۆڤ لەژێر هەژموونی دەسەڵاتداران وسیاسییەکانە هەرکاتێ بیانەوێ ئەوا بەیەک بڕیارو گوتار ژیانی کۆمەڵگە دەکەنە بەهەشت تێیدا مرۆڤ لەژێر سەبەری ئەم حکومە ئاسودە دەبێت. هەرکاتێکیش ئارەزوویان لێبێت دەیکەنە دۆزەخ دۆخێک دروستدەکەن تێیدا مرۆڤ بێز لەمرۆڤبوونی خۆی بکاتەوە هەمیشە وەک کەسێکی تووڕە و هەڵچوو دەرکەوێت. ئەگەرچی پەروەردەو سترۆکتۆری کۆمەڵایەتی و پێگەیاندنی مرۆڤەکان بەشێکی گەورەی ئازارو خۆشییەکانی کۆمەڵگا پێدەهێنێت نکۆڵی ئەم کایە گرنگەی کۆمەڵگا ناکرێ. بەڵام ئەوەی هەیە پێچەوانەکەی بەرجەستەیە فاکتەری دەسەڵات بۆ چەمکە کلاسیکی و نوێگەریی مارکسییەکان دەیسەلمێنێ کەوا تەنیا دەسەڵاتی سیاسی ڕەنگدانەوەی ئەرێنە و نەرێنی هەیە لەسەر ژیانی کۆمەڵایەتی مرۆڤەکان. لەمێژە ئەم بۆچوونە گرەو لەسەر گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییەکانیش دەکاتەوە بەنموونە دەسەڵاتی سیاسی بۆ چاکسازییە ئابوریی و داراییەکانی دەتوانێ فۆکسی تەواویش بخاتە سەر گەشە پەروەردەیی و کۆمەڵایەتییەکان بەرەنجامەکەشی ئەگەر ئەنجامی بدات هەم گەشەی ئابووری تاکەکەس و هەم گەشەی مەنتالیتی

وعەقڵیەتی مرۆڤەکانی لێدەک□وت□وە. ئەفسوس هەموو کردەوەو هەڵسوکەوتەکانی دەسەڵات دژە لەگەڵ خواست و ئارەزووەکانی مر□ق. وای لێهاتووە مر□ق ه□میشە بەنیگەرانی قەلەقییەوە ژیان بگوزەرێنێ وەک ئەوەی کە ئێستا هەیە. دەسەڵات لەبری ئەوەی خۆشگوزەرانی و خۆشی نیشانی هاوڵاتییانی بدات، کەچی هەر ڕۆژەو بارگرانی و قەیرانێکی دیکە دەخاتە سەر هەموو ئەو ناخۆشی و ناعەدالەتییانەی کەوا دەمێکە بوونی هەیە لەکوردستاندا. بەبۆچوونی من دەسەڵات ئەگەر خواستی لەسەر بێت هەم دەتوانێ ژیانی کۆمەڵگە بکاتە بەهەشت هەم بیکاتە دۆزەخ بەمانایەکی دیکە دەسەڵات میللەت دڵخۆش دەکات بە بەرزکردنەوەی ئاستی ئابوریی و دەستکەوتی تاک بەپێچەوانەوەش هەر ڕاستە توڕەو بێتاقەتی دەکات بە دروستکردنی قەیران و ناعەدالەتی زیاتر.

د.حیکمەت نامیق

لێکەوتەکانی ئەم جەنگە لەسەر دۆخی خەڵک لەهەرێمی کوردستاندا!.. د. حیکمەت نامیق

ئەو جەنگەی کەوا بەرپابووە دیار نییە کەی کۆتایی پێدێت. ئەوەی کە زۆر جێگای تێڕامان وشۆکە بۆ خەڵک گرانبوونی نرخی سوتەمنی وخۆراک و کەلوپەل و شتومەکە دەسەڵاتیش نەبای دێ نەباران ئەو حکومەتەی کە دەمێکە لەخەمە قووڵەکانی خەڵک دوورکەوت□وە. لێکەوتەو کاریگەرییەکانی شەڕ لەسەر کۆمەڵگای کوردی بەجۆرێکە هیچ کەسێک چارەسەرێکی ڕیشەیی نییە بۆ دۆخەکە.
کۆمەڵگا لە دۆخێکی ناخۆشی ئابوریی و سیاسی و سەربازیی و دەروونی دەژیت، بەتایبەتی لەکاتی کێشەو قەیرانەکاندا ئازاری مرۆڤەکان دەردەکەوێت. لەوەتەی ئەم شەڕەی ئەمریکاو ئێران دەستی پێکردووە میللەت ڕۆژانە لە چاوەڕوانی کوژانەوەی جەنگەکە ژیان بەڕێدەکەن. چونکە بەشی زۆری کۆمەڵگای کوردی لە دۆخێکی خراپی ئابوریدان شەڕەکەش دۆخە ئابوریی و کۆمەڵایەتییەکەی سەختترو قووڵتر

کردەتەوە، چونکە فشارە دەروونییەکان لەسەر تاک و گرووپە کۆمەڵایەتییە هەژارو پەراوێزخراوەکان زیاتر بوون. دەشێ بوترێت کەوا لەم جۆرە کۆمەڵگایانەدا ئازاردانی ڕۆژانەی مرۆڤەکان بوونەتە دیاردەیەکی دەروونی و کۆمەڵایەتی، بەمانایەکی دیکە لەم جۆرە کۆمەڵگایانەی کەوا هیچ سیستەم ودامەزراوەیەکی مەدەنی نییە تێیدا ئازارو چەپاندنی مرۆڤەکان بوونەتە کولتوور لەنەوەیەکەوە بۆ یەکێکی دیکە دەگوازرێتەوە.لەسەروبەندی کێشمەکێش و شەڕەکاندا بازرگان و سەرمایەدارە تەماعکارەکان دۆخەکە دەقۆزنەوە بۆ گرانکردنی زیاتری نرخی کەل و پەل و سوتەمەنی و شتومەکەکان.

لەئێستادا کۆمەڵگای کوردی لەژێر بارێکی قورسی ئابوریدا دەگوزەرێ بەهۆی ئەم شەڕەی کەوا هیچ وادەیەکی نییە بۆ کۆتاییهاتن. ئەمە کۆمەڵگایەکی سەرمایەداری نین تاوەکو دەستەبەری تەندروستی وکۆمەڵایەتی و ئابوریی و سەشیامان هەبێت، بەڵکو کۆمەڵگایەکی ڕاگوزەرین لەقۆناغێکی کۆمەڵایەتی وئابوریی سادەی پێش مۆدێرنەداین بەدەست چەندین گرفت و کێشەی قووڵەوە دەناڵێنین لەهەموو ڕەهەندەکانەوە. ئاشکرایە شەڕ هەرچۆنێک بێت ئایدۆلۆژیستەکان چۆن تەفسیری دەکەن، بەڵام هیچ شرۆڤەیەک بەئەندازەی ئەوە نییە ماڵوێرانی و قاتوقڕی و بەدبەختی و گرانی لەگەڵ خۆی دینێت بۆ کۆمەڵ و گرووپە کۆمەڵایەتییەکان، بەتایبەتی شەڕ دەبێتە بەڵاو کێشە بۆ چینی هەژارو بەشخوراوان. هەرچەندە زۆر بەکەمی نەبێت ئەگینا هیچ شەڕێک بەدرێژایی مێژوو ئاشتی و خۆشگوزەرانی و خۆشبەختی لەگەڵ خۆی نەهێناوە بۆ کۆمەڵگا. پرسیار ئەوەیە لەئەگەری درێژەدانی ئەم شەڕە پلانی دەسەڵات چییە بۆ کۆمەڵگا؟ ئەگەر کوردستان تێوەبگلێت لەم شەڕەدا دیسان جێگرەوە چییە؟ تاکەی کۆمەڵگا بەرگەی ئەم گرانییە دەگرێ؟ هەموو ئەم پرسیارانە پێویستی بەوەڵامی ورد هەیە، چونکە وەک لەسەرەوە ئاماژەمان پێکرد ڕێژەی هەژاری لەکوردستاندا لە لوتکەدایە بێکاری تەنگی بەگەنجان هەڵچنیوە، کەچی گرانی نرخی کەلوپەل وکاڵاکان و سوتەمەنیشی هاتە سەر. ئەگەرچی خۆ بەدوورگرتنی بڕیار بەدەستان ئەوپەڕی ئەقڵانییە، چونکە شەڕی پڕۆکسی هیچ ئەنجامێکی ئەرێنی نابێت. پرسیارو تێبینی خەڵک دۆخی دارایی و ئابورییە نەوەک شتی تر. کەواتە گرانی بازاڕ کاریگەری نەرێنی زۆری کردەتە سەر دۆخ و گوزەرانی خەڵک. لەهەموو دنیا کاتێ ئەزمە سەرهەڵدەدات حکومەت قسەو هەڵوێست و ئەلتەرناتیڤی دەبێت بۆ دۆخە سەختەکان، کەچی لەبرێ ڕۆژانە نرخی شتومەکەکان گران دەبن و بازرگانە چاوچنۆکەکان بەئاشکرا سوتەمەنییەکانی وەک غازو بەنزین و نەوت بەبازرگانی دەکەن. ئەم دۆخە وابەردەوام بێت نرخی سوتەمەنی وشتومەک و کاڵاکان بۆ چەند هێندە بەرزدەبنەوە. ئەمەش کاریگەری

ڕاستەوخۆی دەبێت لەسەر ژیانی هاووڵاتیان. پێویستە خەمخۆران وبڕیار بەدەستان زوو بێنە دەنگ لەسەر بارگرانی خەڵک و گرانبوونی نرخی کاڵاوسوتەمەنییەکان بڕیارێک بدەن لایەنی کەم بارگرانی خەڵکی ماندووی کوردستان کەم بکەنەوە.

بۆچی ڕانکی زانکۆکانی کوردستان لەپاشەکشەـــــدان؟.. د.حیکمەت نامیق

زانکۆ تا ئەو جێگەیە پڕبایەخە کاری توێژینەوەو سەربەخۆیی بێت، کە دەڵێم سەربەخۆیی واتە دووربێت لە دەستتێوەردانی حیزبی و سیاسەتکردن و عەقڵیەتی بازرگانی و کاری بزنس و نمایشکردن. زانکۆ لەهەموو شوێنێکدا کاری بەرەوپێشبردنی زانست وئەکادیمایە لەپاڵ ئەمەش ئەرکی مامۆستاو قوتابیانە هەوڵبدەن ڕۆڵی ڕۆشنبیر و گۆڕینی کۆمەڵگا بدەن لەقۆناغێکی مێژوویی پاسیف بەرەو قۆناغێکی گەشەکردووی هۆشیار. لەرێوە ئەزموونی زانکۆ ئەرکی بەتەنیا ئەکادیمیاو دیسپلین و وەرگرتنی بڕوانامەی ڕووت نییە بەئەندازەی ئەوەی داهێنان و کرانەوە و ئازادی و گۆڕانکارییە لەهەموو ڕووەکانی ژیانی مرۆڤدا. پرسیار ئەوەیە چەندین زانکۆ لەکوردستاندا هەن، کەچی کۆمەڵگاو مەنتاڵیتی کۆمەڵگا هەروەک خۆیەتی نە زانایەک نە داهێنانێکی تازەی زانستی ڕووی نەداوە لەهەردوو کایەی زانستە پەتی و مرۆڤایەتییەکاندا، هەروەها کۆمەڵگا بازی نەداوە بەهۆی ئەنجامگیرییەکانی زانکۆ لەقۆناغێکی ڕاگوزەرییەوە بۆ قۆناغێکی پێشکەوتوو.

ئەوەی لەزانکۆکانی کوردستاندا دەگوزەرێن تەنیا نمایشێکی بەتاڵە، چونکە کار لەسەر ئەو بنچینانەی کە دەبنە هۆی گەشەکردن و پێگەیاندنی قوتابیان و مامۆستایان ناکەن. هەروەها لەرێ ئیدارەدانی زانکۆکان لەسەر لێهاتوویی و کارامەیی و توانستی کەسەکان نییە بەپێچەوانەوە لەسەر بنەمای حیزبی و سیاسەت و کوتلەو کوتلەکارییە. هەروەها زانکۆ حکومی و ئەهلییەکان هاندەری مادی مامۆستا نین تاوەکوو توێژینەوە بکەن، بەڵکو چەندین ساڵە زانکۆکان

تووشی قەیرانی مادیی قووڵ بوون خاوەن سەربەخۆیی دارایی نین تاوەکوو مامۆستا توێژینەوە لە گۆڤارە پێشکەوتووەکان بڵاو بکاتەوە. کاتێ زانکۆ سەربەخۆیی ئابووری نەبوو چاوەڕێی چی لە داهێنانی ئەکادیمستەکان دەکەن، هەرچەندە قەیرانی دارایی گشتگیرە تەواوی سێکتەرەکانی کۆمەڵی گرتەوە، بەڵام زانکۆ دامەزراوەیەکی یەکجار گرنگە بە داهێنان و دۆزینەوەو کەشفکردن و پێشبینیکردنی دیاردەکان. ئەرکی ئەکادیمستەکان کارکردنە لەسەر پێگەیاندنی قوتابی و بڵاوکردنەوەی توێژینەوەو چەندین ئەرکی تر، بەڵام کاتێ مافی ئەکادیمستەکان فەراهەم نەبوو ئەوا ئەرکیان بەرەو سستی وناچالاکی هەنگاو دەنێت. هەروەها زۆرێک لە بەرپرسەکانی زانکۆ و کۆلێژەکان لەسەر بنەمای ئەکادیمی و توانستی زانستی دانەنراون، بەڵکو وەک ئاماژەمان پێکرد لەسەر بنەمای ئینتیمای حیزبی و ئینتیمای سیاسی و کوتلەو گرووپە بەرژەوەندخوازەکان دیاریکراون ئەوەش هۆکارە بۆ پاشەکشەی ئاستی زانستی زانکۆکان. خاڵێکی دیکە پەیوەندی بەهەژموونی بازرگانی و بزنسەوە هەیە، بەتایبەتی لەنێو زانکۆ ئەهلییەکاندا ئەمەش گەورەترین لەدانە لە ئەکادیمیا، چونکە ئەم جۆرە سەرمایەدارییە بڕوانامە دەکاتە وەرەقەیەکی بێ کەڵک و ئاستی زانستی دادەبەزێنێت بە دامەزراوەیەکی سەرمایەداری تەماعکارو مەکینەی وەبەرهێنان وبەرخۆری و دابەشکردنی بڕوانامە. لێرەوە ئەرکی زانکۆ دەگۆڕێت لە دەزگایەکی مەعریفی بەرهەمێنانەوە بۆ دامەزراوەیەکی بەرخۆری مادی ڕووت. بەئەوەی زانکۆ گەشە بکات کۆمەڵگا بەرەو پێشەوە ببات دەبێ داماڵرێی لە دەستێوەردانی حیزبی و کاری بزنس و بازرگانی، هەروەها بەرزکردنەوەی کواڵێتی و ڕانکی زانکۆکان پێویستە گرنگی زیاتر بە کەسانی ئەکادیمست بدرێت لەسەربنەمای خودی زانست و لێهاتوویی و کارامەیی کەسەکە نەوەک شتی تر. لەگەڵ سەربەخۆیی دارایی و فەراهەم کردنی هەموو پێداویستییە مادیی و فیزیکییەکان، هەروەها ڕەخساندنی ژینگەیەکی لەبار لەڕووی باڵەخانەو کەمپسەکان. دەبێ ئەزموونی زانکۆ بە قوتابی بکرێتە ئەزموونی فێربوون و داهێنان و دروستکردنی پرسیاری قووڵی زانستی.

د.حیکمەت نامیق

واقعی ئێستای حکومداری بە کورتی!.. د.حیکمەت نامیق

ئەگەرچی ئەنترۆپۆلۆژیا ئەوەی ڕوونکردۆتەوە فۆرمی حکومداری لە کۆمەڵگا سەرەتاییەکاندا ئێجگار سەرەتایی وخۆڕسکییە لەڕووی سیاسی و ئابوری یاسایی وپێکهاتەی کۆمەڵایەتی وفۆرمی کارکردن و ڕەفتارو کەسایەتی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتی وکەسییەکانەوە، بەڵام ئایا کۆمەڵگای کوردی لەڕووی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابورییەوە هێشتا سەرەتاییە؟ ئەوە شوێنی توێژینەوەی زانستی و کارکردنی توێژەرانە ڕەنگە کاتی زۆری پێویست بێ بۆ تەواوکردنی ئەوجۆرە توێژینەوانە.
ئەوەی کە دەمەوێ لەم وتارە کورتە بیخەمەڕوو سەرنجی ئەمە وزۆرێک لە خەمخۆرانە لەسەر واقعی ئێستای حوکمداری لە کوردستان و ناوچەکەدا، هەرچەندە لەسەدەی نیو لیبرالیزم و دنیای تەکنەلۆژی و مۆدێرنە دەژین، کەچی واقعی حوکمداری کوردستان هیچ پێوەرێکی زانستی لەخۆناگرێ بەمانایەکی دیکە دەسەڵاتە یەکدوایەکەکان قۆناغەکانی گەشەکردنی مێژووی کۆمەڵگای کوردی بەرەو دواوە ئاراستە دەکەن.
فۆرمی حوکمداری لەئێستاد ئەوەیە، کە تاچەند خەڵک زیاتر بچەوسێنێتەوە چۆن ستەمی زیاتر لە میللەت بکرێ چ ڕێگاو شێوازێکی تر هەیە لەدەرەوەی مێژوو بدۆزنەوە بۆ زیاتر خنکاندنی کۆمەڵگاو بەندکردنی، ئیشی دەسەڵات ئەوەیە باشترین ڕێگا بەکاربهێنێت بۆ سزادانی زیاتری کۆمەڵ، سزای ئابوری و کۆمەڵایەتی وەک ئەوەی تاوانی مەزنی کردبێ کۆمەڵ دەیەوێ بژی دەسەڵات نایەوێ ئەو میللەتە بژیت و ئاسودە بێت.
فۆرمی حوکمداری ئەوەیە لەهیچ سڵ نەکاتەوە بۆ شکاندنی نەفسیەتی خەڵک و شێتکردنی، ئیشی دەسەڵاتدارانی ئێستا ئەوەیە چ پلانێکی دیکە دابڕێژن بۆ زیاتر لەکەدارکردن و بێ نرخکردنی مرۆڤ، دەسەڵات دەیەوێ خەڵک زیاتر نائومێدو سەرگەردان بێت، لەئێستادا نەخۆشییە دەروونییەکان، ڕێژەی جیابونەوە، کۆچی زیاتری گەنجان، پاشەکشەی هاوسەرگیری،ڕاهاتن بە مادە هۆشبەرەکان، قومارکردن، دەرمان خۆرو چەندان کێشەو نەگبەتی تر بەڕۆکی ئەومیللەتەی گرتوە.
بڕیاربەدەستان دەیانەوێ پێمانبڵێن ئەوەی، کە ئەمە دەیکەن نابێ لەهیچ بچێ ولەهیچ شوێنێکی دنیا بوونی هەبێت، چونکە ئیشمان ئەوەیە ڕق وکینە بەسەر خەڵکی هەژارو کەمدەرامەت هەڵڕێژین و زەلیلیان بکەین وکەسایەتی کورد بۆ ئەبەد تێک بشکێنین، حکومەتی ئێستاد لە

خەمی ئەوە نیە ڕێژەی هەژاری وبێکاری چەندە، جیاوازی چینایەتی لە چ ئاستێکی ترسناکدایە دەسەڵات باکی بە دامەزراوەکانی زانکۆ و قوتابخانەو پەروه□ردەو بونیادی کۆمەلایەتی نیە، کە خەریکە بەتەواوی وێران دەبن، بە پێچەوانەوە گەورەترین ئەرک و خەمی ئەوەیە چۆن پارەکۆبکاتەوە و خێرو بێرەکە بۆخۆی ببات و بەیەکجاری ئەوەی ماوە دایده□ش□، دەسەڵات لە خەمی ئەوەنیە کابرای کرێچی لەبەر نەداریی ونەبوونی خۆی دەکوژێت یان فەرمانبەر و مامۆستا بەهۆی پێنەدانی مووچە توشی نەخۆشی و شکستی دەروونی و کۆمەڵایەتی بوونەتەوە، ئەوانەی دەسەڵاتی سیاسی وئابوریان بەدەستە لە خەمی گەنجان نین کاتێ وڵات بەجێدێڵن، دەسەڵات نایەوێ لەوە تێبگات لێکەوتەکانی برسیکردنی خەڵک چ ڕەنگدانەوەیەکی نەرێنی دروستدەکات لەسەر دروستی دەروونی تاک، بەڵکو ئەوان تەنیا خەمیان ئەوەیە چۆن پارە کۆبکەنەوە بۆ خۆیان ونەوەکانیان. چۆن باڵەخانەکان بەرزکەنەوە بۆ قازانجی کەسی وخێزانی خۆیان، خەمی هەرەگەورەی ئەوان بە کۆمپانیاکردنی دارو بەردی ئەو هەرێمەیە، کاری ئەوان بەگەندەڵکردنی هەمووشتێکی ئەو کوردستانەیە پرسیار ئەوەیە بۆچی دەبێ حکومەتی خۆماڵی ئەوفۆرمە پیادەبکات و ڕق ئەستوربێت بەرانبەر بە میللەتەکەی ئەوە ئەو پرسیارەیە پێویستە هەموو تاکێکی بەئاگا لەخۆی بکات.

چۆن گەندەڵی ڕیشەکێش دەکرێ؟.. د.حیکمەت نامیق

ئەوە ئەو پرسیارەیە کە خەیاڵی کەسانی خەمخۆرو دڵسۆزی داگیرکردوە بەتایبەتی ئەوانەی لە کایە جیاوازەکان ڕاستگۆیانە کارەکانیان ڕادەپەڕێنن، کاتێك قسە لەسەر گەندەڵی دەکرێ یەکسەر دەسەڵاتی سیاسی تاوانباردەکرێ، بەمانایەکی دیکە گەندەڵی زیاتر پەیوەستدەکرێ بە کایەی سیاسەت و حکومەت و دامودەگاکانی میریەوە، بەڵام سۆسیا□ژیاو لقەکانی پێماندەڵێن کە پەروەردەو سترەکتوری کۆمەڵگا مرۆڤی نابەرپرس و گەندەڵ بەرهەمدێنێ هەر ئەو مرۆڤە دەچێتە نێوداموەزگا هەستیارەکانی حکومەتەوە دەستەکات بە پەیوەندیکردن لەگەڵ ئەو تۆڕە کۆمەڵایەتییەی کە دەمێکە گرێدراوە

بە تۆڕێکی دیکەی بەرزترەوە بڕیار لەسەر ئیختیلاس و بەهەدەردانی سەروەت و سامانی میللەت دەدەن، پرسیار لێرە ئەوەیە ئایا حکومەت ڕێگاکە دەکاتەوە بۆ گەندەڵی یان ئەوەتا مرۆڤە بوودەڵەکان لەبنەمادا خۆیان لەسەر دەستپیسی پەروەردەکراون لە دەرفەتێك دەگەڕێن بۆ ئەوەی دزە بکەنە نێو تۆڕەکە.

گەندەڵی بەرەنجامی ستراکتۆری کۆمەڵگایە بەگشتی بە پێی ئەنجامگیریە کۆمەڵناسیەکان لەسەروی هەمویانەوە قوتابخانە وەزیفی و ستراکچەرەکان، چونکە کاتێك پێگەیاندنی کۆمەڵایەتی توشی شەلەل بوو یان لە دەست دەرچوو ئیدی ئەوەی شوێنی دەگرێتەوە مرۆڤ لە ڕەوشت و ڕەفتاری ئەقلانی دوردەخاتەوە بەدوای سودی کەسی و خۆدەوڵەمەندکردن دەگەڕێ بە شێوەی ناشەرعی و هەروەها وەك پەروەردەکراوێکی دارستان ئیش لەسەر غەریزە کپکراوەکانی دەکات دەزگاکانی حکومەت بەکار دێنێ بۆ کۆکردنەوەی پارە بەشێوەی نایاسایی و ئەخلاقی لێرەدا هەم پێگەیاندنی کۆمەڵایەتی و هەم هێزو دەسەڵاتی خەم خەمخۆر ئەگەر هەبێت دەستە وەستان دەبن لە چارەکردنی کێشەی گەندەڵی، چونکە دەبێتە خوویەکی خراپ تا ماوەیەکی دوو مەودا درێژە دەکێشێ

لەکوردستاندا گەندەڵی لەوەتێپەڕیوە تەنیا بەرمەبنای سیستمی سیاسی و ئیداری بێت، بەڵکو پەڕیوەتەوە نێو ڕەهەندە کۆمەڵایەتیەکەی لە ئێستادا لەنێو هەمو سێکتەرەکانی ژیان بوونی هەیە ، چەمکێکی وەك خزمخزمێنە یان واستە یان ئەوەتا پەیوەندی کەسی و حیزبی و چەندین پەیوەندی دیکە لە نێو دامودەزگا ئیداریەکاندا ڕۆڵی بەرچاویان هەیە لە برەوسەندنی ئەو دیاردە هەیە گەندەڵی بە چەندین فۆڕمی جیاواز دەردەکەوێ گەورەترینیان تەخشان و پەخشانکردنی داهاتی ئەو هەرێمە یە بۆ بوودەڵەکان، ڕاستە گەندەڵی دیاردەیەکی کۆمەڵایەتیە، بەڵام ئەو دیاردەیە هاوتەریب نیە لەگەڵ هەموو کایەکانی نێو کۆمەڵ. چەندین گرووپ و توێژ هەن لەنێو کۆمەڵ نەباوەڕی پێیەتی نە مومارەسەی دەکات یا بەمانایەکی تر ئەو دیاردەیە نەبووەتە کۆ ڕەفتار.

.

چۆن ڕیشکێش دەکرێ ئەو پەتایە؟ ئەو پەتایە تەنیا بە پەروەردەکردنی جیلێکی تازە کە گۆشکرابێت بەیاساو بیرۆکەی مافی مرۆڤ و لێکبوردن و ئەخلاقی بەرز لێرەدا سۆشیالیزەیشن یان بەکۆمەڵایەتیبوون ڕۆلێکی ئێجگار گەروە دەگێڕێت بۆ نەهێشتنی ئەو دیاردە مەترسیدارە، کاتێك مرۆڤ پەروەردەکرا لەسەر دەستپاکی و نەریتی جوان ئەوا هێواش هێواش ئەو دیادرە نێگەتیفە کۆتایی دێت هەروەها نەهێشتنی گەندەڵی بە دابەشکردنی سامانی نەتەوە بەیەکسانی لەنێوان تاکەکانی کۆمەڵگا بە

باشترین بژاردەی نەمانی گەندەڵی هەژمار دەکرێت، لێرەدا پڕۆسەکە هاوشانە لەگەڵ سیستمی سیاسی و ئیداری ناوچەکە، چونکە وەك لەسەرەوە ئاماژەمان بۆکرد تەشەنەکردنی ئەو پەتایە هەم کۆمەڵایەتیە هەم ئیداریە کەواتە بۆکۆتاییهاتنی ئەو دیاردەیە هەماهەنگی هەردوو ڕەهەندی پێویستە بۆ کەمکردنەوەی ڕێژەکەیی و دواتر ڕیشەکێشکردنی گەندەڵی لەڕەگەوە.

بەرەو نەمانی خۆشەویستی.. د. حیکمەت نامیق

ئەوەی کە دەمەوێ قسەی لەسەربکەم توانەوەی خۆشەویستیە لەسەر دەمی بەجیهانیکردن و بە سۆشیاڵ میدیاکردنی کۆمەڵگا، ڕەنگە فۆڕم و جۆرەکانی خۆشەویستی لە کۆمەڵگایەکی گەشەکردوی ئەقڵی تاڕادەیەك جیاواز بێت لەهەندێ خەسڵەت و تایبەتمەدیدا، بەڵام بەگشتی بەپێی توێژینەوەی کۆمەڵناسەکان خۆشەویستی سۆزداری نێوان ژن و پیاو تواوەتەوە یان تەواو وون بوە لەبەرچەندین هۆکار، ڕەنگە بە سۆشیاڵ میدیاکردنی کۆمەڵگا پشکی شێری بەرکەوێت، چونکە کاتێك خۆشەویستی لەهەموو شوێنێکی کۆمەڵگا بەردەست بوو هەرکاتێك ویستت بەدەستی بهێنیت ئەوا دەبێتە شتێکی هەرزان دەگۆڕێت بۆ کاڵاو مەودا کورت دەبێت ئامانج و وەزیفەی لەدەستدەدات.

لەمڕۆژە سۆسیۆلۆژیستەکان ئەوەیان بەگوێی خوێنەر داوە کەوا خۆشەویستی لەسەردەمی ئێستادا کۆتایی پێهاتوە ، سێکس و ڕابواردن و چێژ وەر گرتن شوێنی گرتۆتەوە بۆنموونە کۆمەڵناسێکی وەك(باومان) لەکتێبی(خۆشەویستی شل) پێی وایە کە سێکس لەسەردەمی پۆست مۆدێرنەدا شوێنی بەهای خۆشەویستی گرتۆتەوە، ژنە کۆمەڵناسی فەڕەنسی بەڕەگەز مەغریبی (ئیڤا لێز) لەکتێبی (نەمانی خۆشەویستی) دەڵێ ئەوانەی پێشتر یەکتریان خۆشدەویست ئیٌستا یەکتر بەجێدەهێڵن ئەو لەتوێژینەوەکەیدا بەتێرو تەسەلی ئاماژە بە نەمانی چیرۆکی خۆشەویستی دەکات و دان بەوە دادەنێت کە ژیانی خێزان و پەیوەندی ڕەگەزەکان پڕیەتی لە نائارامی و ناهۆگربوون لەگەڵ یەکتر بەشێوەیەك پەیوەندیەکان هەڵوەشاوەتەوە کە مرۆڤ توشی شۆك دەکات،

ئەو پەیوەندیە هەڵگریەی نێوان هەردوو ڕەگەز یان بەومانایەکی دیکە ئەو ئازادیە خودیە لەسەر بنچینەیەیکی ڕەسمی و کۆنتراکت گرێدراوە تێیدا یەکانگیری خێزان دەکەنە وەزیفەی یەکتر هەروەها لەپێناو خێزانێکی تەندروست کۆشش دەکەن، بەهەرحاڵ ئەگەر خۆشەویستی لەپێشودا پابەندبونی ئەخلاقی نێوان دوو ڕاگەز بوو بێت بەرانبەر بەیەکتر ئەوا ئێستا بەرەبەرە ئەو پابەندبوونە ئەخلاقیە بزر دەبێ لەنێودنیای سۆشیاڵ میدیا و بەرخۆریزم و سەرمایەداری و ڕیکلامدا. کوردستان لەسەردەمی جیهانگیری ناژیت بەومانایەی قۆناغی دەرەبەگایەتی و خێڵایەتی و سەرمایەداری بە سروشتی تێپەڕاندبێت ، بەڵام شەپۆلی ئەو تێڕە کۆمەڵایەتیانە کەبەرهەمی سیستمی سەرمایەداری و پڕۆژی بە جیهانگیریکردنی نیو لێبڕالیزمە یەکسەر بە بێ سێ و دوو بە بێ پشکنین و لێکەوتەکانی لەسەر خێزان وکۆمەڵگا هاتە نێو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان، خۆشەویستی کردە مادەیەکی لاستیکی شل خەریکە ئەو بەها جێگیرەی کە هەبوو بەتەواوی لەناوی دەبات، لە پەیوەندیەکی کۆتایی تێکمەو یەکانگیرەوە گۆڕی بۆ مادەیەکی شل هەرکاتێك بیەوێت ئەو وەزیفە بەهاییە بەیەکجاری پێدێنێت.بەبێ بیرکردنەوە لە ئەلتەرناتیفێکی ماقووڵ بۆ ژیانکردن و پێکەوە ژیانی هەردوو ڕەگەز.

مودێلەکان وەك دیاردەی کۆمەڵایەتی .. دکتۆر حیکمت نامیق

مۆدێلی جل و بەرگ ،نمایشی جەستە ، جوانی روخسارو باڵا ،یا هەر جۆرێکی تر ،بۆتە دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی بەشێکی زۆری مرۆڤ مومارەسەی دەکات بەتایبەتی ڕەگەزی مێ ،لەدونیای دەرەوە یا ڕاستر لە کەلتوری ئەوروپادا بە شێوەیەکی ترمۆدێلە ژنەکان کاردەکەن کەڕەنگەهیچ پەیوەندی بەمۆدێلەکانی کوردەوە نەبێت . ئامانجی مۆدێلەکان بەگشتی پەیداکردنی سامان و ناوبانگیە ،کەڕەنگە ئەو ناوبانگیە لەداهاتودا بیکاتە ئەستێرەیەکی سینەمایی یا ڕاگەیاندکارێك یا ئەوەتا سەرکردەیەکی سیاسی.تیایدا کۆمەڵێك

ئامرازو میكانیزم بەكاردێنن بۆ گەیشتن بەو پێگە مادی و سەرمایە ڕەمزیە لەكۆمەڵگادا.لەسەروی هەمویانەوە سۆشیاڵ میدیا ،كەبە درێژایی ئەوچەندین ساڵە ی ڕابردوو لەكوردستان ڕۆڵی ئێجگار نێگەتیفی گێڕاوە بەجۆرێك هیچ سانسۆرێك نیە بۆ بەرگرتن لە تەشەنەكردنی ئەو دیاردەیە .

سەرەتا پێویستە ئاماژە بەوەبكەین هەموو ئەو مۆدێلانە یا فاشنانە بەهەموو لق و جۆرەكانیەوە بەرهەمی دونیا ی مۆدێرنەو گلۆباڵ و سەرمایەداریە چونكە هەمیشە سەرمایەداری ئیش لەسەر ئەو جۆرە تایپانە دەكات بۆ ساغكردنەوەی كاڵاكانی و بەرهەمهێنانەوەی دوبارە كەلتوری كۆمەڵگا بەشێوازێك كەیەكانگیر بێت لەگەڵ خواستی ئایدۆلۆژیای ئەو ، كە دواجار ڕەنگە كاریگەری بەسەر بەشێكی پەیوەندیە كۆمەڵایەتیەكان جێبیڵێ لەنێو كایەكانی كەلەتوردا .ئەو جۆرە دیاردەیە بۆیەكەم جار لە هەریەك لە ئەمریكاو فەرەنسا سەریانهەڵدا لەسەرەتای سەدەی بیست لەشێوەی كاركردنی ئافرەتان لەبواری دیزاین دواتر بۆ فرۆشتنی كەلوپەلی بازرگانی و ڕیكلام و كاری بازرگانی و ڕیكلام كردن لە هەموو سێكتەرەكانی ئابور ی و ساغكردنەوەی كاڵاكان .مۆدێلی فاشن لای كۆمەڵناسان زیاتر خۆی لە پۆشینی ستایلی تازە دەبینیەوە لای چینی باڵا دواتر ئەو جل و بەگ پۆشینە ڕەنگی دایەوە لە نێو چینەكانی تریش چونكە جۆرێك لە دژایەتی دروستكرد لەسەرەتاوە .تا شەستەكانی سەدەی رابردوو مۆدێل و فاشنی پۆشینی جل وبەرگ لە چینی باڵاوە هاتەنیۆ چینی خوارو بەتایبەتی دوای سەرهەڵدانی شۆڕشی گەنجان لەوبارەیەوە .ئەو جۆرە فۆرمەی پۆشین بوە نەریتێكی كۆمەڵایەتی هاتە نێو كۆمەڵگا ،بوە وردە كەلتور لەلایەن توێژی گەنجانەوە مومارەسە دەكرێ بەشێوەی جیاجیا بەبەكارهێنانی سۆشیاڵ میدیاو تۆڕەكۆمەڵایەتیەكان .

مۆدێلەكان و پێگەی كۆمەڵایەتی : یەكێ لەو میكانیزمانەی كە دەبێتە برەوسەندنی ئەو دیاردەیە بریتیە لە خۆنمایشكردنی جەستە لەتۆڕەكۆمەڵایەتیەكاندا بەپۆشینی جۆرەها فاشۆنی جلوبەرگ بۆئەوەی پێگەی كۆمەڵایەتی لەنێو پەیوەندیە كۆمەڵایەتیەكان پەیدا بكات .كە دواجادەبێتە سەرنجڕاكێشانی هەوادارانی و پەیداكردنی كڕیار ،ئەوەی كەجێگای سەرنجە خوێندنەوەی پشتی پەردەی كاری مۆدێلەكانە تیایدا كۆمەڵێك گەمەكەر ڕۆڵی تیادا دەگێرن كە هەمیشە بەشێوەی نهێنی كاری لەسەردەكەن ،بەشێكی دەسەڵات ئەوگەمە قێزەونە دەبینێت ئامانج لێی كەبەتێگەیشتنی خۆی كرانەوەی كۆمەڵگایە بەڕوی دونیادا بەڵام لەوە نەگەیشتوە ئازادی وكرانەوەی كۆمەڵگا، پڕۆسەیەكی مێژوو كردی دورو

درێژە پەیوەندی بەکۆمەڵێك فاکتەری خودی و بابەتی هەیە،ئەو جۆرە کرانەوەیە بۆ کۆمەڵگای کوردی کە میراتگری پرۆسەی نێگەتیفی جیهانگیرو سەرمایەداریە لە ئێستادا ئەزمونێکی ترسناکە بۆ خەڵك کە گیرۆدەی کۆمەڵێك کێشەی ئابوری وسایکۆلۆژی وکەلتوریەوە بوە. بەگشتی ئەو جۆرە لە نمایشکردنە ناچێتە نێو, کۆنتێکستی گۆڕانکاریەوە ، هەروەهائامرازێك نیە بۆکاری جوانی و ئیستاتیکا ،گۆڕانکاری بەکارهێنانی مۆدێل نیە بۆلەشفرۆشی وبزنس ، هەروەك ئامانجێکی تریان ئەوەیە گەنجان سەرقاڵ بکەن ،کەئەوەش لای خۆیەوە جۆرێك لەدژبەری کۆمەڵایەتی لەنێو گەنجان دروستدەکات ، تووشی کۆمەڵێك کێشەی دەرونی وکۆمەڵایەتی دۆخی نا ئارمی و ناهەموار دەکات ،بەجۆرێك خەیاڵ و ئەندێشەی بەرەو ئاقارێك دەبات کە کار لە هەڵسوکەوت و ڕەفتاری دەکات . دۆخێك دروستدەکات لای گەنج کە بیر لە تێرکردنی حەزە سێکسیەکانی بکاتەوە ،پرکردنەوەی کاتی بەتاڵیان تیا بەسەردەبەن کە لەئێستادا بۆکاری گەیشتۆتە لوتکە بۆیە هەمیشە بیر لەرێگایەك دەکەنەوە بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەو کاتە، ڕوو لەو شوێنانە دەکەن کە تیایدا ئەومۆدێلانە کاردەکەن یا ڕۆژانە سەردانی تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان دەکەن دواجار دەبنە ماشێنێك بەدەستی ئەو مۆدێلانە ، بەوەش کاریگەری نەرێنی دەکاتە سەر لایەنی سایکۆلۆژی و کۆمەڵایەتی توێژی گەنجان بەرەنجامەکەی دەبێتەهۆی تێك چونی بەرزەفتی کۆمەڵایەتی و شلەژانی هاوسەنگی خێزان وچەندین کێشەو گرفتی تر .

ئەو دەزگاو کەناڵانە،کچەمۆدێلەکان دەکەنە کاڵایەك بۆ بازرگانی سێکسیی، کە بێگومان خودی ئەو بەرپرسانە بەشێوەی ناڕاستەخۆ بەشدارن لەوپڕۆسەیە ،بەکردنەوەی کۆمەڵێك کاری بازرگانی وبزنس دواتر بەکاری دێنێت تا ئەو کاتە ئارەزوە مادی وشەهوانیەکانی تێردەکات. سەیرەکە ئەوەیە ئەومۆدێلانە ڕۆڵ و پێگەی کۆمەڵایەتی بەدەستدەهێنن لەکەسێکی شکستخواردوی کۆمەڵایەتیەوە کەڕەنگە بەشێکی پەیوەندی بەشکستی ئەزمونی ژیانی کەسی ئەو مۆدێلانە بێت قەرەبوی بەمەدەکاتەوە ، دەیکاتە کەسێکی ئەکتیڤ لەنێوداودەزگابیرۆکراسەکان حکومەت ،هێزی کۆمەڵایەتی پێدەبەخشێ ، لەنێو کۆمەڵگا ناوبانگ و پرستیژ دەبێت دەبنە خاوەنی پێگە و سەرمایەی مادی و ڕەمزی ، دەسەڵات بەدەستدەهێنن .بۆنمونە زۆرجار هەرپڕۆژەیەکی بازرگانی و ئابوری و تەنانەت سێکتەرەکانی تر بەخانمە مۆدێلەکان دەسپێرن هەم بۆ پەیداکردنی کلێنت و کڕیار هەم بۆ ساغکردنەوەی کاڵاکان .ئەوەی لەکوردستاندا دەگوزەرێت سنوری هەموو ڕەوشت و بەهایەکی تێپەڕاندوە . ئەگەرچی خراپ بەکارهێنانی ئەو کارە پەیوەندی بە کۆمەڵێك

فاکتەری کەلتوری و خەفەکردنی تاکی کوردیشەوە هەیە کە ناکرێ نادیدە بگیرێت چونکە ئەو کەلتورە هەمیشە ئەو دیاردانەی بەرهەم هێناوە . مۆدێل لەدونیای دەرەوە کە ڕێساو سیستەم هەیە بەکارناهێنرێت لەژێر پەردە بۆ کاری لەشفرۆشی بەڵکوئەوپارەیەی کە پەیدای دەکات ،بەرەنجامی کارەکانی خۆیەتی دواتر بەشێکی دەکاتە پڕۆژە بۆ کاری خێر خوازی و هاریکاری بۆ ئەوکێشە کۆمەڵایەتیانەی کە ڕوبەڕوی کۆمەڵگاکەی دەبێتەوە دواتر خەونەکانی تری دەهێنێتەدی بەرێگایەکی ماقوڵ .لەشفرۆشی و مۆدێل و فاشن دوو کاری زۆر جیاوازن ،بە درێژایی مێژوو لەشفرۆشی هەبوە وەك کێشەیەکی کۆمەڵایەتی چونکە دواجار ئەو دیاردەیە لادەرە، پێگەیەکی نزمی هەیە لەنێوسترەکتوری کۆمەڵایەتیدا لێرە هەردوو پیشەکە ئاوێتەی یەك بوون ، بەڵام کاری مۆدێل تەواو پیشەیەکی جیاوازترە .

کۆمەڵناسی کۆڕۆنا … *حیکمەت نامیق

مرۆڤ کاتێ مەرگی ئەوانی تر دەبینێ ویژدانی تەواو ئازار دەکێشێ ئەوە ئەو حەقیقەتەیە، کە ئێستا هەموو مرۆڤایەتی پێیدا تێدەپەڕێت کەلەو پەڵی ترۆپکی نائومێدیەوە ژیان گوزەردەکات مرۆڤ وەختێ دەگاتە نائومێدی ئیدی هیچ دەرچەیەك نابینێ تەواو پەرێشان و خەمناك دەبێ لەژیان نە خوێندنەوەی کتاب دادی دەدات نە گوێگرتن لە مۆسیقا .نە هیچ شتێك چونکە هەمیشە لە خەم و ئازاری ئەوانی تر دەژیت ….مرۆڤ لە ئێستادا ڕوبەڕوی دۆخێك بۆتەوە چەندە پێشوتر بێزار بوە لە حکومڕانی بەرپرسەکانی ئەوا کوًڕۆنا بەیەکجاری شەکەت و ماندوی کردوە ،سایکۆلۆژیەتی بەجۆریك شێواندوە هەست دەکات تەنهاترین کەسە لەنێو ئەو جیهانەدا .
ئەو تارمایەی ،کەڕووی لە هەموو دونیا کردوە سەیرە مرۆڤ لە ئاستی دەستەوەستانە ئەقل ناتوانێت پەی پی َببات وچارەی دۆخەکە بکات ئەگەر ئەوروپا بەو هەموو بیریارو زانسخوازو گەشەسەندنە ئەقلی و مەعریفەی خۆیەوە نەتوانێ ڤاکسینی ئەو نەخۆشیە بدۆزێتەوە ئەوالەبەرامبەردا ئەقڵی شەرقی و جیهانی ئیسلامی دەبێ چاوەڕێی ڕەحمەتی ئەوروپا بکات لەوبارەیەوە …زۆرێك لەو گووتارە فیکرو

زانستیانەی کە ڕۆژانە بڵاو دەبنەوە لە توێژینەوە زانستیەکانی دونیا ئاماژە بەوە دەکەن کە ئەو نەخۆشیە لە ئاژەڵەوە گواستراوەتەوە بۆمرۆڤ بە دیاریکراوی لە شەمشەمەکوێرە bat هەروەك هێندێکی تریان پێیان وایە دەستی کۆمپانیا زەبەلاحەکانی سەرمایەداریە هێندێکی تر پێیان وایە ، کە ئەوە دەرفەتێکە بۆزیاتر چەسپین وزیاتر کۆنترۆڵکردن ودووبارە هەیمەنەی دەسەڵات بەسەر خەڵکەوە .

ئەگەرچی کۆمەڵناسی فێری ئەوەی کردووین ،کە دۆخی سەرمایەداری هۆکارێکە بۆسەرهەڵدانی دیاردە ترسناکەکان لەوبارەیەوە ئەو جۆرە لە نەخۆشیە کوشندانە هەمیشە پێشبینی کراو بووە لەلای زانایانی کۆمەڵناسی بەڵام هەموو ئەو پاساوانە لۆژیکی بن یا نا لۆژیکی هیچ بایەخێکی نیە چونکە دواجار مرۆڤ لەهەموو شتێکی تر بە بایەختر و بەنرخترە …دەبێ زانست هەمیشە لەخزمەت مرۆڤایەتی بێت لەئایندە دەکرێ وەڵامی کۆمەڵێك پرسیاری تایبەت بە بڵاوبونەوەی ئەو نەخۆشیە بدرێتەوە …وەك بۆچی تا ئێستا زانست بەوهەموو ئامرازە پێشکەوتنەوە نەیتوانی کۆنترۆڵی ئەو نەخۆشیە بکات؟بۆچی هەرلەسەرەتاوە نەتوانرا بەری پێبگیرێ ؟بەهەرحاڵ کۆمەڵناسی وەك بوارێك بۆشیکردنەوەی دیاردەو ڕووداوەگەورەکان قسەو لێکدانەوەی خۆی هەیە .کۆمەڵناسی هەمیشە لەنێو هەناوی کێشەو ڕوداوە مێژوویەکان گەشەی کردوە سۆسیۆلۆژیای پزیشکی وەك بەشێك لە کۆمەڵناسی تایبەتە بەو کێشانە بەوردی دەڕوانێتە پەیوندی نەخۆ َشیەکان بە کۆمەڵگاو بڵاوبونەوەیان .

زاناکان هەر لەدێرینەوە باسی ئەو ڕِوداوانەیان کردوە بۆنمونە دۆرکایم باسی خۆکوشتنی و هاریکاری کۆمەڵایەتی کردوە کاتێك کۆمەڵ ڕوبەروی کێشەو بەڵاو پەتا دەبێتەوە هەروەك ئۆلریش بێك لە کتێبی risk society بەوردی باسی کارەساتی کۆمپانیاکانی سەرمایەداری کردوە لە بڵاوبونەوەی نەخۆشی و چەکی کۆمەڵکوژی و پیس بونی ژینگەو شتی تر ،باومان یەکێکی ترە لەو زانایانەی کە بە چڕی لە کتێبی مۆدێرنەی شل و پۆست مۆدێرنەو جیهانگیری باسی کارەساتەکانی سەرمایەداری و کۆمەڵگای دوای پیشەسازی و کێشەکان کردوەکە لەداهاتودا بەرۆکی مرۆڤ دەگرێ .

بەڕای من کۆڕۆنا گەورەترین ڕِووداو بوو تا ئێستا مرۆڤایەتی بەخۆی نەبینیەوە بەجۆرێك مرۆڤ نەك تەنها لە بێ متمانەیی تەواو لە ترسی تەواو دەژی بەڵکو ڕق و کینەی کۆمەڵایەتی بەرامبەر یەکتر بڵاو کردۆتەوە وای کردوە ،کە تۆ ڕقت لەویتر بێت ئەو ڕووداوە بوە هۆی ئەوەی ،کە پەیوەندی کۆمەڵایەتی بەتەوای لێك هەڵوەشێتەوە شتێك نەما بەناوی خۆشەویستی ئەویتر . لەوبارەیەوە خۆشەویستی تەواو

غائیبە ،ئەوڕووداوە مرۆڤی تووشی هیستیریا کردوە بەشێوەیەك حەزدەکات کەس نەیبینێت دورکەوێتەوە، ڕەنگە خاڵی ئەرێنی ئەو ڕووداوە بریتیبێت لەوەی دووبارە ژیانی خێزانی و لێکاڵی پەیوەندیەکانی جارانی گەڕاندەوە سەردەمی زوو .کۆڕۆنا بیرکردنەوەی مرۆڤی بەرامبەر بە کۆی پەیوەندیەکۆمەڵایەتیەکان و شتەکان گۆڕی هەموو جیهان و سروشت و مرۆڤایەتی خستە ژێرپرسیاری جدیەوە هەرلە خێزانەوە تا دەزگاو کایەکانی تری نێو کۆمەڵ ،بیرکردنەوەی گۆڕا بەرامبەر سەرمایەداری new لیبڕاڵی ،مۆدێرنە ، زاست ، تیۆر ، ئازادی .شار ،مرۆڤ ،سروشت بەگشتی دووبارە پێناسەی شتەکان دەکاتەوە.

قوتابی دواساڵی دکتۆرا لە زانکۆی باشوری فیدڕاڵی لە ڕوسیا*

لەبارەی هاوڕێیەتیەوە … حیکمەت نامیق

ئایا هاوڕێ یەتی چیەو چۆن دروست دەبێت ؟ بنەماکانی چین ؟ مەبەستم لە چەمکی هاوڕێیەتیە لە نێوان دوو کەس یازیاتر لەنێو کۆمەڵدا بەگشتی . کۆمەڵگا بریتیە لە تۆڕێك پەیوەندی کۆمەڵایەتی مرۆڤ ئەگەر بڕیارە وەك تاکێکی چالاك بژیت پێویستی بەهاوڕێیە لەنێو ئەو پەیوەندیەکۆمەڵایەتیەی، کە خۆی تیا دەدۆزیتەوە وەك بکەرێك بۆنواندن ،چونکە لەو ڕێگایەوە کارلێك لەگەڵ تاکەکان دەکات ،بەمانایەکی دیکە بۆئەوەی لەگەڵ ئەویتر بژیت دەبێ دونیاك ئەرك و وەزیفەی کۆمەڵایەتی بەجێبهێنی بەوهۆیەوە خۆی لە نێو ئەوانی دیکە دەدۆزیتەوە ،کە لەبواری سۆسیۆلۆژیا بە کارلێکی هێمایی دەناسریتەوە ،واتە هەڵسەنگاندی خودو ئەوانی دیکە بۆتێ ،نرخاندنەکە هەندێ جار ئەرێنیە هێندێ جار نەرێنیە .ئەگەر چی بابەتی هاوڕێیەتی زۆر ئاڵۆزە بەگشتی چونکە دواجار مرۆڤ بەگشتی لەپەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکاندا ڕۆڵ دەگێڕێت بەپێی شوینگەو پلەوپایەی کۆمەڵایەتی کەسەکە نرخاندنی بۆدەکرێ چی بەشێوەی فەرمی بێت چی بە نافەرمی بێت لەلایەن دوادەزگاو کەسەکانەوە .

زۆرجار دروستبونی هاوڕێتی لەڕێگەی ئامرازەکانی پێگەیاندن و بە کۆمەڵایەتی بوونە وە دەبێت socialization یا ئەوە تا لە قوتابخانە ڕێگی ئەو متمانەیە دروست دەبێت یا لە زانکۆ یا ئەوەتا لە شوێنی ئیش کردن بەگشتی .ئامانجی مرۆڤ بۆهاورێ گرتن یا هاوڕێیەتی زیاتر پەیوەندی بە هێنانەدی کۆمەڵێك حەزو ئارەزوی پەنهان و ئاشکراوە هەیە ڕەنگە خواستەکەیان مەزنیش بێت ،کە بەیەکەوە هەوڵی بۆدەدەن هەندێ جار ئامانجەکە دەبێتە هۆی بەختەوەری بۆیەکتر یا ئەوەتا دەبێتە هۆی شکست و دابڕان و تێکچونی پەیوەندیەکان .
مرۆڤ بۆ پڕکردنەوەی ئەو فەراغە سایکۆلۆژیەی ،کە هەیەتی هەمیشە بەدوای هاوڕێیەك دەگەڕێ تا وەك پشت و پەنایەك دەردە ڵ و کێشەکانی لاباسبکە ،چونکە متمانەیان تەواو لای یەك دروستبوە.یەکتریان خۆشدەوێت پابەندن بەو ڕێساو بنەما گشتیانەی کە خۆیان هەڵیانبژاردوە.

پەیوەندی هاوڕێیەتی بریتیە لە بەخشنی متمانەی دوو کەس یا زیاتر ،کە ئاراستەو بیرکردنەوەیان تاڕادەیەك نزیکە ئەو پەیوەندیە ڕەزامەندی سایکۆلۆژی هەردوو کەسی لەسەرە ئەوان هۆگری یەکن لە خۆشی و ناخۆشیەکانی ژیان هاوبەشی یەکترن یا قوربانی بۆیەکتر دەدەن لە قۆناغەکانی ژیانی یەکتریاندا .

هاوڕێ یەتی لەسەردەمێك بۆیەکێکی تر جیاوازی هەیە واتە کات و شوێن ڕۆڵی گرنگی هەیە لە دروستکردنی هاورێ . لەسەردەمی پێش مۆدێرنە زیاتر پەیوەندیەکە ڕووبەڕوبوە ئاستی تێگەیشتن بەرابەر یەکتر ئاسان بوە متمانە زیاتر بوە ، پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان خزمایەتی و نەریتی گوندنشینی و میراتگیری زاڵبوە بەسەرمرۆڤەکان بۆ دەستنیشانکردنی هاوڕێ ، دابەشکردنی کاری کۆمەڵایەتی نەبوە زیاتر دەستە جەمعی بوە هەروەها ئاین و داب و نەریتەکان ڕۆڵی خۆیان هەبوە، بەڵام دوای سەرهەڵدانی ڕۆشنگەری و مودێرنە چەمکی هاوڕێیەتیش گۆڕانی بەسەرداهات بەجۆرێك هاورێی هەمیشەیی بەدەگمەن دەمێنێ یا ئەوەتا سەرقاڵی مرۆڤەکان و دورکەوتنەویان لەیەکتر زوو کۆتایی بە هاوڕێیەتی دەهێنێت .
یا ئەوەتا نەگونجانی ئایدیاو ڕوانینیان بۆکێشە کان کۆتایی بە هاوڕێیەتیان بهێنیت . تەکنەلۆژیای تازەو سەرمایەداری و بە کۆمپانیاکردنی کۆمەڵگا و نەمانی بەهاکان بەگشتی کاریگەری زۆری هەیە لە کەمبونەوەی هاورێی هەمیشەیی .دونیای دوای مۆدێرنە متمانەی مرۆڤەکانی لەنێو یەکتردا لەق کردوە هاورێیەتی بەشێوەیەکی

کاتی و رەسمی دەبینرێت زیاتر .

ئەگەرلە ڕوانگەیەکی کۆمەڵناسی و فیکریەوە ئەو بابەتە شەنوکەو بکەین پێوستمان بە کۆمەکی هەندێ بیرمەندو سوسێولۆژیستە ، زیگمۆن باومان پێی وایە مرۆڤ لەئێستادا لەدۆخێکی نائارامی دەژیت ئەو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەی ، کە ژیانی ئێمە دیاریدەکات مەحکومە بە لۆژیکی بەرخۆری consumption هاوڕێیەتی لاوازبوە هاوڕیێەتی لای باومان بریتیە لەدروستکردنی پەیوەندیەکی تازە لەسەر بنەمای خۆشەویستی و جیاوازی، ئەز مون، هاوڕێیەتی تەنها کۆمەڵیك برادەری کاتی و پچڕپرنیە لە کافیەك یا باڕێك بەڵکو دەشێ هاوڕێیەتی بە شێوەی گروپی بێت.
هاوڕیەتی لای باومان لەسەردەمی پۆست مۆدێرنەی شڵ پریەتی لە قەلەقی و نائارامی لەهەمان کاتدا پریەتی لە چالاکی و کارکردنی جیاجیا بەیەکەوە . ئەو هاورێِیەتی لەلایەك بە بەشێك لە ڕوبەروبونەوە و شێوەیەك لە خستنەگەری ئەزمونی یەکتر وێنادەکات لەلایەکی تر هاوڕێیەتی گرێدەداتەوە بە خۆشەویستی و پەیوەندیەکی مۆڕاڵیەوە .

ئەرستۆ پێی وایە هاوڕێ یەتی چەندین جۆری هەیە لەوانە هاوڕی َیەتی بەرژەوەندخواز UTILITY هاورێ یەتی بۆچێژو کات بەسەربردن ، هاوڕێیەتی بۆچاکەو خێر .مرۆڤ مادام بونەوەرێکی کۆمەڵایەتییە هەمیشە پێویستی بەهاوڕیە بۆژیانکردن ڕەنگە مرۆڤ لەژیانیدا کۆمەلێك جۆری هاوڕێیەتی بۆدروست بێت کە قەد چاوەرێی نەکردوە پێشتر ئەوەی یەکەم ،کە ئەرستۆ باسی کردوە کاتیەو زوو تەواو دەبێت بەپێی بەرژەوەندی هەردولا رەنگە تەمەنیان و شوێنیان و تەنانەت زمان و کەلتوریشیان جیاوازبێت ،بەڵام بەرژەوەندیەکان بەیەکەوەیان دەبەستێتەوە جۆری دوەمی هاوڕیەتی بەپێی بۆچونی ئەرستۆ هاوڕێیەتیە لە پێناو چێژو بەسەربردنی کات PLEASURE کە زیاتر ئەو بەشەیان گەنجەکان دەگرێتەوە چونکە گەنج بە گوتەی ئەو بیرمەندە زیاتر بونەوەرێکی غەریزاویە هەست و جوڵەکانی بۆ دەستەبەرکردنی پێداویستیە ڕەمەکیەکانیەتی رەنگە ئەو جۆرە هاوڕیەتیە لەگەڵ گۆرا ِنکاری لەتەمەنی گەنجی هەڵسوکەوتی ش□وازی هاوڕیەتیەکەش گۆڕانی بەسەردا بێت واتە ئەوەش تاسەر نیەو کاتیە ،چونکە زیاتر غەریزە تەحەکوم بە ڕەفتاری تاکەکان دەکات.
جۆری سێهەم GOODNESS ئەو جۆرەیان ئەرستۆ بە پۆزەتیف ناوی بردوە هەمیشە ئەو بەشەیان دو هاورێی نزیك لەیەکترن یا بەمانایەکی تر هەڵسوکەوت و بیرکردنەوەو ڕەفتاریان لەیەکدەچێت ..
وەك باسمانکرد هاوڕێەتی چەندین جۆرو ڕەهەندی هەیە،سۆسێولۆژیا

پێماندەڵێت هاوڕێەتی بەرەنجامی بەکۆمەڵایەتی بونی مرۆڤەکانە لەگەڵ یەکتردا ،سروشتی هاوڕیەتی وایە بەپێی زەمەن و شوێن کۆتایی دێت یان کاڵدەبێتەوە ، تەنانەت ئەگەر هاوڕێەتیەکە ڕوحیش بێت .

چەمکی هاوڕێەتی لەدوای پۆست مۆدێرنەو زاڵبونی تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان بەیەکجاری گۆڕانی بەسەرداهات بەشێوەیەك هیچ نۆڕمێکی کۆمەڵایەتی ڕوڵی تیا ناگێڕێت ئەگەرچی هاورێیەتی زۆرجار بریاری کەسی تاکەکانە واتە تاکایەتیە ،دوو هاورێی فیکرەو هەڵسوکەوت و میزاجیان لەیەکتر نزیکە بەڵام جیاوازیەکان هاوڕیەتی جواندەکەن ئەگەر بەگێرینەوەی ئایدیاو ماریفە بەکاری بهێنن وەك بوارێك بۆ دیسکۆرسکرن لەئیستادا هاورێیەتی بوەتە کاتی و سودی کەسی بەتایبەتی لەشوێنی، کاردا workplace مرۆڤ لە شوێنی کاردا زوو دەبنە هاوڕێ و زووش یەکتر بەجێدێڵن ، لەسەردەمی دوای مۆدێرنەو تازەگەری زۆرجار سێکس و سۆزداری شوێنی هاوڕیەتی جارانی گرتۆتەوە ئەوەی پەیوەندی هۆگربوون و intimacy سۆزداری هەبێت لەنێوان یەکتردا بەهاورێ هەژماردەکرێ ،بەتایبەتی نێوانی هەردوو ڕەگەز .یەکێك لەتایبەتمەندیەکانی هاوڕێەتی پاراستنی نهێنی یەکدیە بەشێوەیەك تامردن پەیمان دەدەن یەکتر نەشکێنن

ئاکاری هاورێیەتی بپارێزن بەڵام دوای کۆتایی هاتنی پەیوەندیەکە زۆرجارنهێنی یەکتر بڵاو دەکەنەوە واتە ئەوەی دەمێنی تەنها خودە و تەنهاییە بۆیە solitude پەیوەندی هاورێیەتی سروشتێکی تەمو مژاوی هەیە بە تێپەربونی کات کۆتایی دێت مرۆڤ تەنها دەگەڕێتەوە لای خۆی سەرنج بدە هاورێیتی سیاسیەکان وەك تایپێك لە هاورێیەتی ، وەختی بەرژەوەندی هەردوولا دەکەویتە مەترسی دواتر دەبنەوە دوژمن و سەنگەر لەیەکتر دەگرن رەنگە تەمەنێك لە پەیوەندی هاورێیەتیان بەسەر بردبێت بەڵام دواجار هەرچی ناشیرینیە بەیەکتر دەیکەن .
یا بۆوێنە دووهاورێی کەسی چەندین ساڵە دوای تەواوبونی پەیوەندیان ،تەنانەت نکۆڵی لە یادگاریەکانی یەکتریش دەکەن .
دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم ،کە مەرج نیە لەنێو هاورێیەتی خێزاندا هاوڕێیە تی هەبێت واتە دەکرێ ژن و مێردبن بەڵام هاورێ نەبن بە پێچەوانەشەوە ،یان دەشێ دو برای یەکتر بن هاورێی یەکتر نەبن بە پێچەوانەوە هەر راستە ، بەڵام بە دەربرینی من ژن و مێرد ئەگەر نەبنە هاورێی هەمیشەیی پەیوەندیەکی سەقەت بەیەکیانەوە دەبەستێتەوە.

هاورێیەتی و کێبڕکێکردن

دەکرێ ً هاورێشبن بەڵام کتێبێک بکەن بۆ کاری باش وەك خوێندنەوەی کتێب داهێنان لەبورای ماریفی و فیکری یا ئەوەتا دو پرۆژەی جیاوازیان هەبێت بۆ پێشخستنی سێکتەرێك لە سێکتەرەکانی وڵات ئەو جۆرە تایپە لەوڵاتە گەشەکردووەکان هەیە زۆر جار بەگروپ ئەنجامی دەدەدن وەك ململانێیەك بۆ گەشەسەندنی پەروەردەوە سێکتەرەکانی دیکە سودی لێوەردەگیرێت .

هاوڕیەتی و تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان

لەسەردەمی ئێستا دا مرۆڤ بەتەوای لەرێگای هەموو فۆڕمی بەرنامەکان سەرقاڵە بە تۆرە کۆمەڵایەتیەکانەوە وەك فەیسبوك و ئینستیگرام و تویتەر و ئەوانی دیکە .بەشێوەی ئەرێنی و نەرێنی مامەڵە لەگەڵ ئەو دونیایە دەکات ،کە مۆدێرنە لەگە ڵ خۆی هێنای بۆ نیو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان بەشێوەك مرۆڤ بوە کەسێکی لاوازو بەرخۆر بەدیوە نێگەتیفەکەی وەك کەسێ ًکی واقعی ناژیت، سایکۆلۆژیەتی شێواوە لەو ڕوەوە کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر هەڵسوکەوت و کردەوەکانی داناوە ڕۆژانە چەندین کاتژمێر تەرخاندەکات بۆبینینی لایك و کۆمێنت و پۆستکردن و چات و بڵاوکردنەوەی وێنە و گەڕان بەدوای هاورێ ،دروستکردنی هاوڕێ لە تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان زۆرجار کاتیە و بۆ چێژو سودە زوو بەسەر دەچێ بەدەگمەن دەبێتە هۆی دروستکرنی هاورێی goodness باش …

هاورێیەتی لەنێو کورددا

پێش ئەوەی باسی هاوڕێیەتی لە نێو کورد بکەم ،دەمەوێ ئاماژە بە ڕۆڵی ئابوری چینەکان بکەم لە گەشەکردن و کزبونی هاورێیەتی .بەدرێژایی مێژوو فاکتەری ئابوری یا چینەکان بەگشتی زۆرجار پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان دیاریدەکەن بو وێنە چینی دوڵەمەند بە سامانی ئابوری هەمیشە پەیوندی ئابوری و کۆمەڵایەتی هاورێی هاوشێوەی خۆی هەیە بە پێچەوانەشەوە بۆ چینەکانی دیکەش ڕاستە.
ئەگەرچی هاوڕیەتی وەك باسمانکرد لەپێش دونیای مۆدێرنە pre modernity داودەزگاکانی بەکۆمەڵایەتی بوون دیاریاندەکرد ئێ ًمەی کوردیش لەو ڕێگایەوە هاوڕێمان پەیدادەکرد بۆئێمە مزگەوت و قوتابخانەو گەڕەك و زانکۆ باشترین شوێنی دروستکردنی هاورێ بوو ئەوە جگە لە شوێنی کارکرن بەگشتی و هەروەها پەیوەندی خزمایەتیش ڕۆڵی هەبوو لەوبارەیەوە ،پێشتر هاوڕێیەتی منداڵی لەنێو گەڕەکدا دەبوە سەرچاوەی دروستکردنی هاورێ ئەو جۆرە لەنێو کوردا تاڕادەیەك بە پیرۆز وەسفدەکرێ چونکە یادەوەری منداڵی هەمیشە لای مرۆڤی کوردی

جێگای ستایش و ڕێزبوە، بەڵام ئەو تایپەش بە تێپەربونی زەمەن کۆتایی هاتوە تەنها وەك سۆزێك جارجارە بیری یادەوەری ئەو ڕۆژانە دەکەی، کە تیایدا کاتی منداڵیت تیا بەسەربردوە.

هاورێیەتی و یادەوەری هەمیشە بەیەکەوە بونە بەڵام دوای کۆتای هاتن دەکرێ ئەو یادەوەریانە ببێتە ئەزمونکردنی مرۆڤەکان و بەکارخستنیان بۆ گەشەکردنی لایەنی دیکەی ژیانی مرۆڤەکان .یەکێك لە پرەنسیپەکانی هاوڕێەتی بریتیە لە وەفاداری نێوان کەسەکان لەسەردەمی زوو یا بەدیاریکراو ی وەختێ بەهاکان رولێان هەبوو لە ئاراستەو پەروەردەکردنی مرۆڤەکان تارادەیەك وەفا هەبوو لە نێو پەیوەندی هاورێیەتیدا بەڵام دواجار بە تێپەربونی کات کاڵبویەوە یا پوکایەوە.

جاران هاوڕێیەتی بە کۆمەڵێك پێودانگ و پێوەر دیاریدەکرا ،وەك هاوتەمەنی ، هاوسێیەتی ،خزمایەتی ،باوان ،هاو عەشیرەتی ، هاو حیزبی ، هەمووو ئەو کەناڵانە وەك سیستەمێکی نافەرمی ڕۆڵی خۆیان هەبوو لەدەست نیشانکردنی هاوڕێ لەنێو مرۆڤی کوردیدا ،نەوەی کۆن previous generation وەك چۆن بۆچون و پێرسپێکتیڤی خۆی دەسەپاند لە ئاراستەکردنی شێوە ی ژیانی تۆبەگشتی هەرئەواش تۆی ئاراستە دەکرد لەدروستکردنی هاورێ ،لەبەر کۆمەڵێك هۆکاری کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژی ،پێشوتر و ئێستاش واباوە رەنگە ئەمە زۆربەی کەلتورو کۆمەڵگاکان بگرێتەوە بۆنمونە لە بابەتی هاوتەمەنی هەمیشە کۆمەڵگاو خێزانەکان پێیان وایە پێویستە هاوشێوەی تەمەنی خۆت بکەیتە هاوڕێ باشترە بۆ نرخاندنی ئەرێنی کۆمەڵگا لەوبارەیەوە ،یان هاوسێیەتی باشترە لە دەرەوەی ژینگەی لۆکاڵی بەوشێوەیە ،جاران هاوڕێیەتی نەریتە کلاسیکیەکانی خێڵایەتی زیاتر هەژمونی بەسەر رێکخستن و کۆنتڕۆڵکردنی تاك هەبوە بۆ دروستکردنی هاوڕێیەتی هەم وەك نەریتێ ًك هەم وەك سەرمایەیەکی رەمزی لەنێو کومەڵگا مومارەسەدەکرا .
واتە نۆرمە کۆمەڵایەتیەکان بەگشتی زاڵ بو بەسەر کەسەکان چونکە کۆمەڵگا پێی وایە ئەو نۆرمانە دواجار هاورێی خراپ و باش لەیەکتر جیادەکاتەوە هاورێی خراپ دونیایەك کێشەی کۆمەڵایەتی و لادانی کۆمەڵایەتی deviance بەدوای خۆیدا جێدێلێ بۆیە خێزان لە پێشودا هەمیشە ڕۆلی چاودێریکردن و monitoring سنوردانانی تەواوی بەسەر ئەندامانی هەبوو لە هەمبەر پەیداکردنی هاورێ .

چینی ناوەندو هاورێیەتی
چینی ناوەند middle class ڕۆڵی هەیە لە بونیاتنانی هاورێیەتی

سۆسیۆلۆژیا پێماندەڵێت زۆربەی ئەوانەی هاورێن لە چینی ناوەندن چونکە ئەوچینە بە پەیوەندی ڕوبەروو دەناسریتەوە face to face مرۆڤەکان لەنێو شوێنگە گشتیەکان بەیەکدەگەن هەروەها لە نێو ڕوتینی ژیانی ڕۆژانەیان گوزەردەکەن چونکە پەیوەندیەکی سۆلیدارێتی solidarity لەنێو ئەو چینە گرنگەی کۆمەڵگا هەیە ،کە دەشێ ئەو هاوڕێیەتیە ببێتە هۆی خۆشەویستی نێوان مرۆڤەکان و بەکارهێنانی بۆ یەکبون integrationو گۆڕانکاریکردن چالاکی گروپی لە نێو کۆمەڵگادا بەرا من نەبونی ئەو چینە و لاوازی ئەو جۆرە پەیوەندیە کۆمەڵایەتیە لە نێو کورد هۆکارێکە لە هۆکارەکانی چەقبەستویی کۆمەڵگاو نەگۆڕانی .

دوای بڵاوبونەوەی دونیای تەکنەلۆژی و گۆڕانە یەکدوای یەکەکان ئیدی وێناکردنی کۆمەڵگا بۆ شتەکان گۆڕانی بەسەرداهات ،شوێنی کار بو بە سەرچاوەی گەڵاڵەکردنی هاورێ گرتن ، لە زانکۆ قوتابیان دەبنە هاورێی یەکتر ڕەنگە زۆر نزیکیش بن بەڵام دوایی تەواوبونی زانکۆ بەرەبەرە کاڵدەبێتەوە تەنانە دەپوکێتەوە ، لە فەیس بووك دەبنە وە هاورێی جاران دواتر لەسەر پۆستێك لەسەر لایکێك ،کە بە دڵی نەبوو بڵوکت دەکات ئەوە ئەو پەری کۆتای هێنانی سەردەمی هاورێیەتیە بە گشتی لە فەرمانگە تائەو کاتە هاورێتە کە کارت لەگەلی هەبو دواتر بەهەمانشێوە هاورێیەتیەکە تەواو دەبێت پرسیار ئەوەیە بۆچی پەیوەندیەکان لەسەردەمی ئێستادا کە بە دونیا دوای تازەگەری دەناسریتەوە پەیوەندیەکان لە زۆربەی ئاستەکانی هاورێەتی بەرو توانوە دەچێت ؟دەکرێ وەك research problem پێویستی بە لێکۆڵینەوەیەکی جدی هەبێت لەوبارەیەوە .

هاورێیەتی ونیفاقکردن hypocrisy

ئەو جۆرە دیاردەیە لەنێو کوردا تارادەیەك ی زۆر بوونی هەیە ،کورددەڵێکە ئەو سیفەتە خراپە دوبارەدەکاتەوە لە نێو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکاندا ئەگەرچی فاکتەری زۆرە ڕەنگە هێندێکیان پەیوەندی بە سروشتی کەسیایەتی تاکی کوردیەوە هە بێت لە ڕوی سایاکۆلۆژیەوە ،کە هەمیشە هەستی بەکەمی خۆی کردوە لەبەرامبەر خۆی و ئەویتردا یا بەشێکی زۆری پەیوەندی بە پرۆسەی بە کۆمەڵایەتیبونی مرۆڤەکانەوە هەیە ،کە لە بنەچەدا مرۆڤی دو ڕوو و مزدەوج دروستدەکات لەو بارەیەوە ئاین و پەروەدرەی کۆمەڵایەتی پشکی شێریان بەرکەوتوە .

ئەو جۆرە تایپە لە هاورێەتی لە نیو هەموو سێکتەرەکان بوونی هەیە لە نێو ڕۆشنبیران لە نێو ڕۆژنامەنوسان لە نێو مامۆستایان لە نێو گشت ئە کایەو شوێنگە کۆمەڵایەتیانەی کە مرۆڤی تیایە .ئەو فۆرمە

له هاوڕێتیه ئەو پەری بێنرخکردن مرۆڤەکانە لەگەڵ یەکتردا ئەو بەشایان هەموو ئەدگارە خراپەکانی هاوڕەتی تیا بەرجەستە دەبێ پەیوەندیەکە زوو تەواو دەبێ ،دوایی تەوابونیشی بکەرەکان قسەو قسەلۆکیان هەردەمێنی لەسەریەك بەغایبی هەردوولا ، لای کەسانی دیکە سلبیاتی یەکتر باسدەکەن و ئیش لەسەر شکانەوەی یەکتر دەکەن بەرژەوەندی و سودی utility زۆری تیایە ئەو جۆرە لە هاوڕێیەتیە تاسەرنابێ و زوو دەتوێتەوە . لەکۆتایدا پێم وایە هاوڕێیەتی بریتیە لە داماڵینی مرۆڤ لە خۆپەرستی و کارکردن لەسەر خۆنەویستی ، ئەو جۆرە هاوڕێیەتی دەبێتە هەوێنی دروستبونی خۆشەویستی نێوان مرۆڤەکان لەگەل یەکدی وکارکردن بۆ خێرو چاکەکاری و جوانی چەکەرەکردنی هاوڕێیەتی ڕوحی .

حیکمەت نامیق

سەرچاوەکان

Steve Duck, human relationships

2- mark Vernon, the philosophy of friendship

ئایا گەندەڵی دیاردەیەکی کۆمەڵایەتیە .؟ … حیکمەت نامیق

دیارە ئەو پرسیارە دەشێ ببێتە research problem کێشەی لێکۆڵینەوەی هەر کەس و پسپۆرو لایەنێك دەیکات .کاتێ ئێمە قسەلەسەر بوونی گەندەلێ دەکەین وەك دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی جیهانی یا گەردونی بەو مانایەی بەشێوەی جیاجیا لەنێو گشت جیهان و کۆمەڵەکان بوونی هەیە.کاتێك دیسکۆرسی discuss ئەو بابەتە دەکەین لەڕوانگەیەکی کۆمەڵناسی یەوە یەکسەر بیری دواودەزگاکان و کەلتورو سیستمی کۆمەڵایی و بەهاکان دەکەین بەگشتی لەنێو کۆمەڵگادا .یان بەمانایەکی دیکە ئەگەر گەندەڵیمان بینی ئەوە هەمیشە سەیری شلەژانی ئەو وەزیفە و ڕۆڵە کۆمەلایەتیانە دەکەین ،کە هەر یەك لە تاکەکان تیادا دەیگێڕن .چونکە گەندەڵی وەك باسمانکرد پەیوەندی بە دامودەزگاو ڕۆڵە کۆمەڵایەتیەکانەوەیە هەیە

The idea of corruption is tied to
institutions, roles

دەش وا پناسەی گەندەی بکەین بەوەی ,کە ەفتاری گروپکە لە نو داودەزگاکانی کمە، ئامانجی ئەو گروپە دەستبەسەر داگرتنی ئەو شونەیە ,بەمەبەستی ککردنەوەی سەروەت و سامان واتا دەکر بلین جری ەفتاری ئەو تاکانەی، کە بەو کارە هەدەستن بە دزیکرن ونای بکەین .چونکە گەندەل دەبتە بەشك لە ەفتاری تاکەکان ، یان ەنگە ببَیتە کاراکتەری بەشك لە تاکەسەکان ئەوانەی ,کە لە دەزگایەکی میری کاردەکەن.وەخت ئەرکەکەی خراپ بەکارهنا یا دوورکەتەوە لەورساو دەستورەی کە بی دانراوە ئەوا دەبیتە کەسکی گەندە ودەزگاکە ب بسودی کەسی بەکاردنن ,رەنگە کەسەکە بەرپرسك بت یاتاککی ئاسایی بت یا ئەوەتا لەشونك کاردەکات کەدەسەاتی هەبت .

باینە سەر کرکی پرسیارەکە ئەگەر گەندەی بریتی بت لە دیاردەیەکی کمەایەتی ئەوا بەپی لژیکی درکایم و گروپەکەی ئەوکات دەبتە بەشك لە نرم و کەلتور دواتر دەبتە SOCISLIZATION یا بەکمەایەتی بوون .. ئەگەرچی من پم وایە گەندەل سیستمی سیاسی یان حکومەت بەپلەی یەکەم دروستی دەکات نەك بەهاو نرمك بیت مروڤ لەکمەگایەکی تەنانەت دواکەوتوش مومارەسەی ناکات .چونکە هەرگیز کمە ناخواز بەرپرسەکەی دز بت ,راستە گەندەل بوونکی استی نو کمەە بەام بەپلەی یەك ئەو بوونە پەیوەندی زیاتری بە حکومەت رکخستنی بزنسس و وەبەرهنانەوەهەیە , لەگە

ئەوەشدا تاك خاوەندارتی دەکات لەنو ژیانی کمەایەتیدا .کمەناسی ئەمریکی دان لیت DANEIL LITTLE پی وایە کە گەندەلی پراکتیزەی کمەایەتیە و پشتگیریەکی کەلتوری هەیە)لەدونیابینی ئەو نوسەرە گەندەی دەبتە دیاردەیەکی کمەایەتی و کەلتوری کمەگا سەپرتی دەکات بەام چن و بە ج شوازك ئایا ئامرازی پگەیاندنی کمەگاکان، تاکی گەندە بەرهەم دنن ؟ئەوەش دەش ببتە کشەی توژینەوە .من پم وایە گەندەل خەسەتی چوارچوەی رکخراوکە ORGANIZATION کە شکستی هناوە لە خزمەت و بەرپرسیاری و پابەندبوون بەرَیساکان ،بەپچەوانەوە دەکر ئەو رکخراوە یا دەزگایە تەبەنی رساکان بکات و مرڤ وکمەەکەی بپارز لەتەشەنەکردنی گەندەی وەك دیاردە نەوەك بە پچەوانەوە..ئەگەرچی من پم وایە گەندەی بەرمەبنای سیستمی

سەرمایەداری و مۆدێرنەیە بەومانایەی کەوا هەموو شتێك بە پێوەری
پارە وسامان دەپێورێت وەك مارکس دەڵی پارە وەك سۆزانی جیهانی
وایە (money as the universal whore ئەوەی ،کە لەکوردستاندا
هەیە گەندەڵی لەوەتێپەڕیوە تەنها بەرمەبنای سیستمی سیاسی و
ئیداری بێت بەڵکو پەڕیوەتەوە نێو ڕەهەندە کۆمەڵایەتیەکەی لە
ئێستادا لەنێو هەمو سێکتەرەکانی ژیان بوونی هەیە ، چەمکێکی وەك
nepotismخزمحزمێنە یا واستە یا ئەوەتا پەیوەندی کەسی بەگشتی ڕۆڵی
بەرچاویان هەیە لە برەوسەندنی ئەو دیاردە نێگەتیفە .

لەکۆتای ئەو ووتارە کورتە دا دەکرێ بەو ئەنجامە بگەین ،کەگەندەڵی
دیاردەیەکی کۆمەڵایەتیە بەڵام ئەو دیاردەیە هاوتەریب نیە لەگەڵ
هەموو کایەکانی نێو کۆمەڵ. چەندین گروپ و توێژ هەن لەنێو کۆمەڵ
نەباوەڕی پێیەتی نە مومارەسەی دەکات یا بەمانایەکی تر ئەو
دیاردەیە نەبۆتە سۆشڵەزەیشن.